

Vedrana Marković

Andrea Ćoso-Pamer

MUZIČKI KORACI

priručnik za nastavnike za drugi razred osnovne muzičke škole

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
PODGORICA, 2018.

dr Vedrana Marković

mr Andrea Ćoso-Pamer

MUZIČKI KORACI 2

priručnik za drugi razred osnovne muzičke škole

Izdavač	Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica
Za izdavača	Pavle Goranović, direktor
Glavni urednik	Radule Novović
Odgovorni urednik	Lazo Leković
Urednica izdanja	Nadica Vukčević
Recenzenti	dr Vesna Vučinić Laida Lekić Ivan Tomas mr Radmila Bajković Tatjana Novović
Notografija	mr Andrea Ćoso-Pamer
Lektura	Dragan Batričević, Biljana Ćulafić
Korektura	Jasmina Radunović
Grafičko oblikovanje	Zvezdana Vlahović
Tehnička urednica	Dajana Vukčević

CIP – Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-86-303-2188-7
COBISS.CG-ID 36504080

Nacionalni savjet za obrazovanje, Rješenjem br. 023-302/2018-6 od 12. 3. 2018. godine, odobrio je ovaj priručnik za upotrebu u osnovnoj muzičkoj školi.

SADRŽAJ

RIJEČ AUTORKI	4
1. Čitanje nota i ključeva	6
2. Rad u oblasti ritma	8
3. Teorija muzike.	10
4. Diktati	10
5. Pjevanje	11
6. Muzičko-didaktičke igre	13
Muzička igra <i>Jabuke</i>	14
Muzička igra <i>Koja ptica pjeva</i>	15
Muzička igra <i>Odsviraj posljednji ton</i>	16
Plesni koraci uz pjesmu <i>Tiho duva</i>	16
7. Muzički instrumenti.	17
8. Slušanje muzike.	17
Aranžmani za Orfov instrumentarijum	18
9. Zanimljivi zadaci	20
NOTNI ZAPISI PJESAMA	21
Narodne pjesme	22
Umjetničke pjesme	28
DODATAK – PRIPREME ZA ČASOVE PRAKTIČNE NASTAVE	33
Upoznavanje notnog znaka za ton e1	34
Obrada $\frac{2}{4}$ takta	36
Obrada pjesme <i>Sadih jelu u planinu</i> po notnom tekstu	38
Obrada melodijske vježbe	40
Obrada muzičke igre <i>Jabuke</i>	42
Literatura	44

RIJEČ AUTORKI

Poštovane kolege i kolegice,

Pred vama se nalazi udžbenički komplet za drugi razred reformisane devetogodišnje osnovne muzičke škole pod nazivom *Muzički koraci 2*. Sastoji se od udžbenika i metodskog priručnika. Ovaj komplet logičan je nastavak udžbeničkog kompleta za prvi razred, i rezultat je višegodišnjeg promišljanja, analiziranja različite pedagoške literature i praktičnog rada u učionici. Sadržaj udžbeničkog kompleta usaglašen je s važećim predmetnim programom Solfedo s teorijom muzike.

U skladu s metodskim stanovištem koje zastupamo, osnovu sadržaja i ovog udžbenika čini maternji muzički jezik. Ponovićemo: kao što se slova uče kao znaci za glasove i riječi maternjeg jezika, tako je najprirodnije da se zakonitosti muzičkog jezika usvajaju preko maternjeg muzičkog jezika. Taj jezik čine sve one melodije, sve pjesme koje su prisutne u najranijem djetinjstvu, koje pjevaju majke i bake, koje dijete sluša u porodici i neposrednom okruženju, a koje ostaju trajno memorisane u svijesti i čine dio našeg duhovnog bića. Upravo taj muzički jezik učenici/učenicice¹ već su počeli da uče u prvom razredu muzičke škole, a sada, u drugom razredu, želimo da njihova ranije stečena znanja proširimo i nadogradimo, te iskoristimo u procesu muzičkog opismenjavanja. Stoga, većinu didaktičkih primjera u ovom udžbeniku čine pjesme naroda koji žive na prostoru Crne Gore, ali i okruženja, kako bismo njihovim učenjem i pjevanjem doprinijeli razvoju i njegovanju multikulturalnosti i interkulturalnosti na našim prostorima.

S obzirom na to da je namijenjen učenicima koji u osnovnoj školi tek počinju jezički da se opismenjavaju, u udžbeniku je i dalje prisutan pristup da linije, ilustracije i boje treba da doprinesu shvatanju i razumijevanju različitih muzičkih pojava. Takođe, zamišljen je kao radni udžbenik, u kojem učenik treba nešto samostalno da napiše, oboji i docrta. Ovakva koncepcija udžbenika omogućava da učenik doživi udžbenik kao ličnu svojinu, koja postepeno – njegovim angažovanjem i aktivnošću – postaje lična kreacija. Samostalnim stvaralačkim radom podstiče se razvoj mašte i kreativnosti kod učenika. Budući da se u drugom razredu počinje s muzičkim opismenjavanjem, dio nastave odvija se po sluhu, a dio po notnom tekstu. Zato se u udžbeniku nalazi određen broj lakših notnih zapisa, koje će učenici postepeno biti u stanju da prate, dok se ostatak notnih zapisa pjesama nalazi u priručniku. Shodno konkretnoj situaciji u odjeljenju, nastavnik/nastavnica² odlučice koje će pjesme obrađivati po sluhu, a koje po notnom tekstu. I dalje se povremeno, ali daleko

Primijetićete da je tekst priručnika većinom napisan u jednom rodu. Namjera nam je bila da postignemo jednostavnost, preciznost i jasnoću. Podrazumijeva se, dakle, da se sve napisano odnosi na oba roda.

¹ U daljem tekstu: učenik, učenici.

² U daljem tekstu: nastavnik, nastavnici.

manje nego u prvom razredu, koriste ritmičke i melodijske linije predstavljene grafičkim prikazima, na način koji je prihvatljiv i razumljiv učenicima ovog uzrasta. Iako još uvijek ne mogu samostalno da pročitaju tekstove pjesama (to će moći tek na kraju prvog polugodišta), u udžbeniku se nalaze literarni tekstovi, kojih će se učenik prisjetiti kod kuće uz pomoć roditelja ili nekog starijeg.

Cjelokupni materijal u udžbeniku svrstan je u nekoliko cjelina, koje su uslovljene cjelinama u nastavnom programu:

1. Čitanje nota i ključeva
2. Ritam
3. Teorija muzike
4. Diktati
5. Pjevanje

Sadržaji u udžbeniku baziraju se, što je moguće više, na crnogorskoj muzičkoj baštini kako bi se logično nastavio put muzičkog opismenjavanja naših učenika započet u prvom razredu, a koristeći maternji muzički jezik. Pored narodnih pjesama naroda koji žive na prostoru Crne Gore, odabrale smo i određen broj umjetničkih pjesama, za koje se nadamo da će se dopasti našim učenicima.

U udžbeniku se sadržaji iz navedenih cjelina prepliću i logično nadovezuju, omogućavajući da kroz različite aktivnosti učenici steknu potrebna znanja i vještine. Predloženim rasporedom željele smo da olakšamo nastavnicima organizaciju nastavnog procesa, te omogućimo postizanje optimalnih rezultata. Naravno, nakon usvajanja znanja u vezi sa muzičkim opismenjavanjem, moguće je pristupiti i drugačijem redosljedu obrade, što svakako zavisi od broja učenika u odjeljenju, njihovih više ili manje izraženih muzičkih sposobnosti, kao i metodskog stanovišta nastavnika.

Razmišljajući o konceptu priručnika, a imajući u vidu koncept priručnika koji prati udžbenik za prvi razred, autorski tim je bio mišljenja da je nepotrebno osmišljavati sadržaj i tok svakog nastavnog časa, već je dovoljno u okviru pojedinih oblasti pružiti metodička uputstva i smjernice – kako se, kada i s kojim ciljem određen sadržaj obrađuje na času. Naravno, predložena rješenja nijesu jedina moguća, naše sugestije ne idu u smjeru ograničavanja kreativnosti i mašte samog nastavnika, već potpuno suprotno – nadamo se da će naša rješenja kolegama poslužiti kao putokaz i inspiracija, te doprinijeti nadogradnji metodičkih rješenja i razvoju pedagoških umijeća.

1. ČITANJE NOTA I KLJUČEVA

Programom za drugi razred osnovne muzičke škole predviđeno je da učenici nauče da čitaju i pišu note c1-c2 u violinskom ključu, i c1-f u bas-ključu. Smatrali smo da je programske zahtjeve potrebno proširiti u skladu s tonskim visinama koje su postavljene u prvoj školskoj godini, pa predlažemo i upoznavanje znaka - note za ton h iz male oktave u violinskom ključu. Jedan od najvažnijih zadataka nastave solfeđa u drugom razredu jeste osposobiti učenika da poziciju tona u linijskom sistemu u odnosu na odgovarajući ključ, poveže s njegovim solmizacionim i abecednim imenom i dalje sa zvučnošću tog tona. U tom smislu, potrebno je težiti tzv. pravoj muzičkoj pismenosti. Pavel Rojko³ ističe da postoje prividna i prava muzička pismenost. Prividna muzička pismenost omogućava pojedincu da poznajući tonska imena i oblike bude u stanju da notni tekst ozvuči uz pomoć instrumenta. Za razliku od prividne muzičke pismenosti, prava muzička pismenost omogućava da se notni tekst ozvuči glasom - vokalno reprodukuje, kao i da se slušno primljen sadržaj bude u stanju „prevesti“ u notni zapis. Jasno je da cilj svake muzičke nastave, a prevashodno nastave solfeđa, mora biti postizanje prave muzičke pismenosti. **Stoga je neophodno notu na određenoj poziciji u linijskom sistemu neprekidno povezivati sa zvučnošću tona, a ne samo s njegovim solmizacionim ili abecednim imenom.**

Prve časove potrebno je posvetiti upoznavanju učenika s linijskim sistemom i violinskim ključem.

Redosljed uvođenja pisanih znakova kojima se bilježe tonovi isti je kao i redosljed koji je predložen prilikom postavke osnovnih tonskih visina u udžbeniku Muzički koraci 1 . U prvoj etapi uči se pisanje tonova u violinskom ključu: e1, d1 i f1; u drugoj etapi tonovi c1 , g1 i h malo; u trećoj etapi upoznaju se pozicije tonova a1, h1 i c2.

Vremenski period koji je potreban da bi se savladala određena etapa zavisi od broja učenika u odjeljenju, njihovih sposobnosti i zainteresovanosti. U svakom slučaju, smatramo da u procesu muzičkog opismenjavanja ne treba žuriti, već planirati vrijeme oslušujući pažljivo reakcije učenika i prateći njihova postignuća. Ponovo naglašavamo da treba insistirati na povezivanju pozicije tona sa zvučnošću tona. **Cilj nije postignut u cjelosti u trenutku kada učenik zna da se npr. na prvoj liniji linijskog sistema piše nota e1- potrebno je da zna i da otpjeva tu tonsku visinu, i obrnuto – da saslušan ton prepozna i zna da ga zapiše.**

Upoznavanje s pozicijom tona, njegovim solmizacionim i abecednim imenom i povezivanje s njegovom zvučnošću odvija se na utvrđen način. Na početku, potrebno je da se učenici podsjetite pjesama-modela za određenu tonsku visinu. Potrebno je da učenici pjesme otpjevaju intonativno i ritmički u potpunosti tačno, jer to predstavlja bazu iz koje će se vršiti povezivanje tonskog imena sa zvučnošću određenog tona - što je najvažniji zadatak. Pjevajući pjesme, učenici lako zaključuju kojim tonom pjesma počinje - već im je poznato solmizaciono ime tona. Lako će ga povezati s bojom koja služi kao simbol određenog tona,

³ Pavel Rojko, profesor na Muzičkoj akademiji u Zagrebu.

a što su upoznali u toku prve godine učenja. Slijedi upoznavanje s pozicijom tona u linijskom sistemu. U ovoj fazi rada tonovi se bilježe kao cijele note, upoznaje se oblik i vježba pisanje, ali se obliku ne daje ime. Dakle, učenici još ne treba da znaju da se taj oblik note zove cijela nota – **akcenat je na poziciji u linijskom sistemu**. Nastavnik mora uvesti termine solmizacija i abeceda, objašnjavajući da svaki ton ima dva imena: solmizaciona imena koristimo kada tonove pjevamo, a abecedna imena kada o tonovima razgovaramo. Slijedi uvježbavanje pisanja određenog tona u za to predviđenom prostoru u udžbeniku i u notnim sveskama.

Već je rečeno da se u prvoj etapi uče znaci za tonove e1, d1 i f1. Nakon što su se učenici upoznali s pozicijama, slijedi učenje pjesme sastavljene od ta tri tona. Pjesma se uči po sluhu ili po notnom tekstu, po utvrđenom metodskom postupku. Cilj je postizanje što je moguće veće intonativne preciznosti.

Nakon toga slijede vježbe u kojima je potrebno ravnomjerno čitati nizove sastavljene od ta tri tona. Nastavnik mora insistirati na ravnomjernosti – nije dozvoljeno ni usporavanje ni ubrzavanje tempa. Kada je u pitanju brzina kojom treba izvoditi ove vježbe, napominjemo da u programu postoje određene metronomske oznake koje su postavljene kao zahtjevi, ali će nastavnik sâm ocijeniti koji je optimalan tempo kojim učenici mogu tačno i tečno pročitati određene tonske nizove. Učenike je potrebno usmjeravati da notni tekst **čitaju**, a ne da ga pjevaju – česta je pojava da se čitanje pretvara u ispjevavanje na jednoj proizvoljno uzetoj tonskoj visini. Sve note isto traju – polovine ili cijele note izvode se na jedan udarac, nikako na dva ili četiri! Poželjno je da nastavnik daje ravnomjerne otkucaje, ili da se čita uz metronom. U vježbi za čitanje nota na 13. strani udžbenika uvedena je korona, potrebna radi preda-ha među cjelinama. Kako bi se postiglo ujednačeno grupno izvođenje, nastavnik će saopštiti koliko će se određena nota produžiti, te rukom i mimikom pokazati kad treba nastaviti.

Slijedi ozvučavanje notnog teksta: grupe tonova zapisanih kao cijele note, koje čine logične, smislene cjeline, potrebno je ozvučiti glasom. Jedna grupa tonova prvo se pročita solmizacijom, zatim se podsjećamo koja poznata pjesma-model počinje određenim tonom, i pjevamo svaki ton misleći na pjesmu koja tim tonom počinje. Već u ovim prvim vježbama učenici se upoznaju s lukom za frazu. Potrebno ih je stalno podsjećati da tamo gdje luk počinje – udahnu vazduh, a tamo gdje se luk završava – izdahnu.

Slijedi faza uvježbavanja u kojoj se notna slika povezuje sa zvučnom slikom. U udžbeniku su predviđena po četiri motiva u grupi, koje nastavnik izvodi glasom⁴, neutralnim slogom, ili na instrumentu (klavir, metalofon), a učenici treba da prepoznaju koji su motiv čuli. Nakon nekoliko ponavljanja u različitom rasporedu, poželjno je da učenici otpjevaju sve motive solmizacijom.

Pri upoznavanju učenika s bas-ključem i pozicijom nota u linijskom sistemu u bas-ključu, metodski postupak donekle se razlikuje. Učenicima treba objasniti zbog čega je i kada potrebno koristiti bas-ključ, slušati kompozicije koje izvode instrumenti s dubokim registrom, te koristiti izvođenja dubokog muškog glasa kao ilustraciju. Pisanje ključa uvježba-

⁴ Izvođenje glasom mnogo je prirodnije, te savjetujemo da se primjenjuje više nego izvođenje na instrumentu.

va se u udžbeniku i notnim sveskama. S obzirom na to da je učenicima poznat solmizacioni i abecedni redosljed tonova u uzlaznom i silaznom pokretu, potrebno je iskoristiti njihovo znanje kako bi sami izvodili zaključke o tome gdje se piše koja nota. Takođe, potrebno je predstaviti zvučnost novih dubokih tonova, što se čini/ postiže nastavnikovim pjevanjem i sviranjem, ali ne i učenikovim pjevanjem, jer se radi o registru koji učenici ne mogu izvesti svojim glasom. Učenici samo slušno prepoznaju nove tonove, i njihovu zvučnost povezuju sa solmizacionim i abecednim imenima tonova, te njihovom pozicijom u linijskom sistemu u bas-ključu.

2. RAD U OBLASTI RITMA

Početna faza rada u oblasti ritma bazira se na učenju brojalica i različitih ritmiziranih tekstova u kojima se javljaju ritmičke linije s odgovarajućim trajanjima s kojima želimo da upoznamo učenike. Brojalice koje se nalaze u udžbeniku samo su prijedlozi - nastavnici mogu koristiti i druge pogodne primjere. Programom je predviđeno da se učenici upoznaju sa četvrtinom, osminom, polovinom i cijelom notom, odgovarajućim pauzama, kao i taktovima, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ i $\frac{4}{4}$.

Upoznavanje i osvješčivanje ritmičkih trajanja počinjemo sa četvrtinom, kao jedinicom brojanja, jer ona predstavlja puls koji su tokom prve školske godine učenici već imali prilike da opažaju i izvode. Zatim se uvodi dvodjelna podjela četvrtine na osmine; slijedi upoznavanje s polovinom i cijelom notom.

Svako novo tonsko trajanje potrebno je uvesti preko odgovarajuće brojalice, koja će omogućiti da se novo trajanje doživi kroz sopstveno izvođenje. Tek kada je nova pojava doživljena i izvedena, pristupa se osvješčivanju, tj. nova pojava dobija svoje ime i grafičku sliku.

U ovoj fazi nastave potrebno je napraviti korelaciju nastave solfedža s nastavom maternjeg jezika, matematike i fizičkog vaspitanja. Pri obradi četvrtine povezujemo nastavu maternjeg jezika s nastavom u oblasti ritma, pa tako učenik - dok korača - na jedan korak izgovara jednu jednosložnu riječ: miš, mrav, ton, slon. Cilj je da učenik kroz sopstveno izvođenje opazi i zaključi da na jedan korak dolazi jedna riječ - jedno trajanje. Koračanje se broji: jedan, dva, jedan, dva, a zatim se zamjenjuje tapšanjem, opet sa zadatkom da se na jedan pljesak izgovori jedna riječ. Ostaje da nastavnik saopšti da je korak ili pljesak naša jedinica brojanja, da traje dok izbrojimo jedan, i da se u muzici takvo trajanje naziva četvrtina. Učenici će se zatim upoznati s grafičkom oznakom četvrtine, a slijedi uvježbavanje pisanja četvrtina na prvoj liniji, ispod prve linije i u prvoj praznini, odnosno povezano s onim tonskim visinama koje su učenici do tada usvojili: MI, RE i FA. Pisanje se vježba u udžbeniku i u notnim sveskama. Slijedi uvježbavanje čitanja tih tonova u trajanjima četvrtina. Cilj je postići ravnomjerno čitanje tempom koji se neće usporavati ili ubrzavati. Korisno je da nastavnik izvodi puls kucanjem ili tapšanjem.

Iako je upoznavanje s tonskim trajanjima prvenstveno vezano za oblast muzičkog ritma, ni jednoj oblasti rada ne može se pristupiti izolovano, bez povezivanja s drugim oblastima. U tom smislu, nakon čitanja nota, slijedi ozvučavanje kratkih notnih zapisa, glasom i na metalo-

fonu. Svakako da treba insistirati prvo na izvođenju glasom, a sviranje na metalofonu dolazi tek kao provjera da li je niz bio tačno otpjevan. Učenike treba već od prvih dana navikavati da pažljivo slušaju svoje vokalno, a zatim i instrumentalno izvođenje, kako bi sami mogli da primijete eventualne greške, te da ih koriguju. Nastavnik će svakako pružati smjernice i uputstva ukoliko niz nije tačno otpjevan, ali je važno da učenik sebe sluša i da zna kada je otpjevao tačno, a kada nije.

Učenje ostalih notnih vrijednosti zasniva se na istom principu. Prije svega, treba obezbijediti da sopstvenim izvođenjem učenik stekne iskustvo koje će mu omogućiti da lako i spontano sâm zaključuje koliko određene notne vrijednosti traju. Prepliću se vježbe pisanja, čitanja i ozvučavanja kratkih notnih tekstova s uvođenjem novih notnih trajanja.

Upoznavanje s taktom kao najmanjom formalnom cjelinom u muzici počinjemo od $\frac{2}{4}$ takta. Uči se brojalica uz obavezno taktiranje, pri čemu je važno da nastavnik u svom izvođenju naglasi prvi dio takta kako bi učenici lako uočili smjenu naglašenog i nenaglašenog dijela takta. Na osnovu naglasaka u tekstu brojalice, uočava se da postoje dva dijela: naglašen prvi dio takta, i nenaglašen drugi. Nastavnik saopštava kako se takt zove, te kako se obilježava na početku linijskog sistema. U ovom uzrastu učenik ne treba da zna definiciju takta: dovoljno je da ga prepozna u notnom tekstu, da zna čemu služi jedna ili dvije taktice, te kako se pojedini taktovi taktiraju. Taktiranje je potrebno postaviti kao obaveznu aktivnost prilikom izvođenja svakog notnog teksta. Vježbe koje su predviđene da se izvode parlato moraju se izvoditi govorenjem predviđenih tonskih imena i trajanja, a **nikako njihovim ispjevanjem**.

Sve brojalice, ritmizirane tekstove, kao i pjesme, neophodno je izvoditi na ritmičkim instrumentima Orfovog instrumentarijuma, bilo da se izvodi puls jedinice brojanja, bilo da se izvode ritmičke linije. Nastavnik će sâm, po svom nahodjenju, ili u skladu sa instrumentima kojima raspolaže, odabrati instrumente na kojima će se izvoditi pojedine brojalice.

Posebnu novinu u ranom školskom uzrastu predstavlja uvođenje ritmičkih dvoglasa. Možda će pojedine kolege smatrati da je ova aktivnost preteška za učenike drugog razreda, ali smatramo da se sa izvođenjem dvoglasnih ritmičkih primjera mora počinjati znatno ranije nego što je to do sada bila praksa u našim muzičkim školama. Dvoglasni ritmički primjeri koji se nalaze u udžbeniku koncipirani su krajnje jednostavno, ali će njihovim izvođenjem učenici steći neophodno iskustvo u dvoglasnom izvođenju. Istovremeno odvijanje dvije različite ritmičke linije predstavlja u izvjesnom smislu senzaciju za učenike, i oni ih rado izvode, bez obzira na izvjesne teškoće na koje mogu naići. Ritmičke linije izvode se na različite načine, kako bi se i zvučno razlikovale, na primjer: jedna linija kucanjem olovkom o površinu klupe, a druga tapšanjem dlana o dlan; jedna tapšanjem o koljena, a druga pucketanjem prstima. Takođe je moguće i poželjno upotrijebiti svoje tijelo kao instrument, kao i različite ritmičke instrumente Orfovog instrumentarijuma.

3. TEORIJA MUZIKE

U ovom uzrastu učenika potrebno je pojmove iz teorije muzike uvoditi kroz praktične i slušne primjere. Sve pojmove učenik treba da upozna kroz sopstveno iskustvo izvođenja i zaključivanja. Naravno da će nastavnik dati neophodna tumačenja i objašnjenja, ali nikako ne treba tražiti od učenika da uče napamet neke definicije ili objašnjenja. Kroz izvođenje, stvaranje i slušanje učenici stiču predstavu o pojedinim pojmovima, te se tako stvara baza iz koje se u starijem uzrastu učenika izvlače zaključci, vrše uopštavanja i definisanja.

Programom je predviđeno da se u toku druge godine učenja u muzičkoj školi upoznaju i određeni muzički pojmovi, kao što su takt, notne vrijednosti, ligatura, oznake za tempo i dinamiku i dr. Kako se radi o učenicima ranog školskog uzrasta, sve predviđene pojmove učenik upoznaje prvo na osnovu ličnog iskustva, slušanjem i izvođenjem, te koliko je god to moguće samostalnim zaključivanjem o karakteristikama određenog pojma. Zalažemo se za to da učenike ovog uzrasta ne treba opterećivati definicijama određenog pojma. Na primjer, od učenika ne zahtijevati da znaju definiciju (Takt je najmanja muzičko-formalna cjelina.), već samo da budu u stanju da vizuelno prepoznaju takt u notnom tekstu, da znaju kako se obilježava, broji i taktira određena vrsta takta.

4. DIKTATI

Rad u oblasti diktata odvija se kroz nekoliko različitih aktivnosti, koje se međusobno prepliću, logično nadovezuju jedna na drugu i dopunjavaju. Kroz aktivnosti izvođenja, stvaranja, slušanja i zapisivanja različitih ritmičkih i melodijskih sadržaja učenici treba da se osposobe da pišu i čitaju note i pauze predviđene programom, te da budu u stanju da slušno prepoznaju pojedinačne tonove i grupe tonova. U udžbeniku se nalaze posebno predviđene vježbe, nepotpuni notni tekstovi, u kojima učenik, koristeći znanja ali i sopstvenu kreaciju i maštovitost, dopunjava ritmičke ili melodijske sadržaje. Svakodnevna nastavna praksa treba da bude slušanje, opažanje, prepoznavanje i zapisivanje kako pojedinačnih tonskih visina, tako i grupa tonova (3-4 tona) koje čine logičnu cjelinu.

Posebnu novinu predstavlja tzv. vizuelni diktat, gdje je potrebno da učenik poveže vizuelnu sliku - notni zapis, sa zvučnom slikom motiva koji izvodi nastavnik (pjevanjem ili sviranjem). U udžbeniku se nalaze grupe od po četiri motiva koje će nastavnik izvoditi različitim redoslijedom, a zadatak učenika je da prepoznaju koji su motiv čuli.

Često treba sprovoditi vježbe usmenog diktata, gdje će učenici saslušani motiv prvo otpjevati neutralnim slogovima, a zatim i slogovima solmizacije. Tačno otpjevan motiv poželjno je svirati na nekom melodijskom instrumentu Orfovog instrumentarijuma.

Vježbe ritmičkih diktata na zadatom nizu tonova nastavnik će osmisliti vodeći računa da se u vježbi pojavljuju samo poznati tonovi - na taj način omogućava se povezivanje ritmičkih trajanja s tonskim visinama, što vodi ka kasnijoj većoj uspješnosti učenika prilikom izrade melodijsko-ritmičkih diktata.

5. PJEVANJE

5.1. Obrada pjesme po sluhu

Programom je predviđeno da se određen broj pjesama obradi po sluhu. Predvidjele smo da to budu većinom pjesme čiji su notni zapisi previše zahtjevni za ovaj uzrast učenika da bi se njihova obrada zasnivala na notnom tekstu.

Pjesme po sluhu obrađuju se utvrđenim metodskim postupkom, za koji smatramo da ga ovdje ne treba dodatno objašnjavati. Skrećemo pažnju da namjerno nijesu dati grafički prikazi notnih tekstova, sa ciljem da učenici, nakon što su pjesmu naučili i zapamtili, pokušaju da melodiju pjesme što je više moguće samostalno, po sluhu, sviraju na nekom melodij-skom instrumentu Orfovog instrumentarijuma: metalofonu, ksilofonu, zvončićima. Cilj je što više aktivirati melodijski sluh učenika koji bi bio pasiviziran ukoliko bi se oni oslanjali na boje i grafičke prikaze, kao što je to bio slučaj u prvom razredu. Svi notni zapisi pjesama koje se uče po sluhu nalaze se u posebnom poglavlju ovog priručnika.

Kada je pjesma s tekstom naučena napamet i učenik je u stanju da je izvede intonativno i ritmički precizno, potrebno je što veći broj pjesama pjevati solmizacijom. Naravno da – zbog svoje težine u pogledu melodije ili ritma – nijesu sve pjesme jednako pogodne, ali je nastavniku ostavljena sloboda da u skladu sa sposobnostima učenika odabere koje pjesme mogu biti pjevane i solmizacijom. Prelazak s teksta na solmizaciju treba da se odvija postupno i polako. U prvoj fazi rada samo će prvi stih pjesme ili logična kratka cjelina biti otpjevani nekoliko puta – prvo tekstom, a zatim i solmizacijom. Solmizacioni slogovi biće u toj fazi rada zapravo naučeni napamet, baš kao i tekst pjesme, što će vremenom dovesti do stvaranja potrebnih automatizama. Zatim će se polako, jedan po jedan, i ostali djelovi pjesme pjevati solmizacionim slogovima, sve dok na kraju učenici ne budu u stanju da cijelu melodiju pjesme otpjevaju koristeći solmizaciona imena. Pri „prevođenju“ literarnog teksta u solmizacione slogove kao očigledno sredstvo i pomoć, učenici mogu koristiti metalofon s pločicama označenim odgovarajućim bojama. Ukoliko odmah ne mogu prepoznati koji solmizacioni slog odgovara pojedinoj tonskoj visini, melodiju „traže“ po sluhu, a uz pomoć boje otkrivaju tonsko ime. Cijela aktivnost sprovodi se pod budnim nadzorom nastavnika, koji pomaže i usmjerava, ali ne otkriva, ne saopštava solmizacione slogove. Suština je da učenik pokuša što je moguće više sam otkriti solmizaciona imena tonova koji čine određenu melodiju.

Jednom naučenu i savladanu pjesmu, otpjevanu tekstom i solmizacijom, potrebno je ponavljati na narednim časovima, ali i više puta u toku školske godine, čime će se obezbijediti čvršće povezivanje tonskih imena s odgovarajućim tonskim visinama. Višekratnim ponavljanjem pospješuje se razvoj muzičke memorije.

5.2. Obrada pjesme po notnom tekstu

Obrada pjesme po notnom tekstu u radu s učenicima drugog razreda osnovne muzičke škole predstavlja složen i težak zadatak. „Prevođenje“ notne slike u zvučnu sliku, ozvučavanje solmizacionih slogova, prelazak s pjevanja solmizacijom na pjevanje slogovima literarnog teksta nije jednostavno, te stoga mora biti brižljivo metodološki postavljeno od strane nastavnika.

Prateći postupno uvođenje notnih znakova, prvo za tonove e1, d1 i f1, zatim za c1 i g1, i tako već utvrđenim redom, predložimo i obradu pjesama čije se melodijske linije sastoje od upravo naučene grupe nota. Na taj način omogućava se postupno i sistematsko povezivanje grafičkog znaka – note u linijskom sistemu, sa zvučnošću tona i njegovim trajanjem. Prve pjesme koje se obrađuju zasnivaju se na trihordu, slijedi tetrahord, pentahord i tako dalje, dok se ne dođe do obima oktave koja obuhvata obim od c1 do c2. Ipak treba naglasiti da u ovoj fazi rada, zapravo u cijelom drugom razredu, još uvijek ne govorimo o pojmu ljestvice, odnosno tonaliteta, jer to nije ni predviđeno programom. Cjelokupno intoniranje predloženog tonskog materijala odvija se po principu povezivanja imena tona s njegovom zvučnošću, a ne s njegovom funkcijom u okviru određenog tonaliteta.

Kada se završi faza u kojoj su učenici naučili neke notne oblike kao simbole određenih trajanja, poziciju određenih tonskih visina u violinskom ključu, kao i $\frac{2}{4}$ takt, stvoreni su uslovi da počne obrada pjesama čije su melodijske i ritmičke linije jednostavne, odnosno pjesme u čijim su notnim zapisima simboli poznati učenicima. Učenici će osjetiti zadovoljstvo što su u stanju da svojim glasom notni zapis pretoče u zvučnu sliku, te će polako kroz sopstveno iskustvo izvođenja shvatati zašto je potrebno poznavati notno pismo.

Može se govoriti o dva načina rada, ili o dva pristupa. Prvi pristup podrazumijeva pravu obradu pjesme po notnom tekstu, pri čemu notna slika predstavlja polaznu osnovu. Ovaj metodski postupak je utvrđen i odvija se po ustaljenoj shemi.

Međutim, ne treba zaboraviti da osnovno načelo za koje se zalažemo u nastavi solfeđa jeste pristup koji polazi od zvuka i ide ka notnoj slici, odnosno notnom zapisu. Ovo se pogotovo odnosi na period nastave u kome učenici tek ulaze u polje muzičke pismenosti, pa se mogu smatrati tek djelimično opismenjenima. Naravno, kako odmiče školska godina, tako se i njihova znanja iz oblasti muzičke pismenosti povećavaju. U tom smislu, predložimo da određen broj pjesama bude obrađen prvo po sluhu, da bi se, kada je pjesma naučena, učenicima pokazao notni zapis pjesme. Pod pretpostavkom da je pjesma dobro naučena i zapamćena, učenici će u narednoj fazi rada ozvučiti notni zapis tako što će pjevati melodiju solmizacionim slogovima. Tako će po tragu poznate melodije moći da stvore veze između tonskih visina koje čine melodijsku liniju jedne pjesme, notnih znakova u linijskom sistemu koji nam omogućavaju da tu melodiju i zapišemo, te solmizacionih slogova. Na nastavniku je da odredi koje će pjesme biti obrađene na ovaj način.

Ukoliko se pjesma uči na klasičan način (obradom po notnom tekstu), na početku je potrebno da učenici prepoznaju vrstu takta, način njegovog taktiranja, notne vrijednosti koje se javljaju u notnom tekstu, oznake za tempo i dinamiku. Takođe ćemo obratiti pažnju na to da li se radi o umjetničkoj ili narodnoj pjesmi. Zatim slijedi imenovanje tonova solmizacijom na osnovu pozicija nota u linijskom sistemu. Uz taktiranje, ritmička linija pjesme izvodi se parlato. Radi postizanja što veće sigurnosti, ritmička linija može se izvesti i pljeskanjem dlana o dlan, kucanjem olovkom o površinu klupe, ili na nekom ritmičkom instrumentu Orfovog instrumentarijuma. Nakon ovakvog uvježbavanja, izgovaranje solmizacionih slogova zamjenjuje se izgovaranjem slogovima teksta pjesme.

Zatim slijedi ozvučavanje svake pojedinačne tonske visine. One se izvode prvo izolovano od ritmičke linije, sve u jednakim trajanjima, onim redoslijedom kojim se pojavljuju u melo-

diji, a sa asocijacijom na pjesmu-model za odgovarajuću tonsku visinu. Kada je svaka visina koja se javlja u melodiji ozvučena nekoliko puta, pristupa se ozvučavanju notnog teksta. Dio po dio melodije izvodi se solmizacijom u odgovarajućim ritmičkim trajanjima, uz taktiranje. Ukoliko dođe do izvjesnih teškoća u ozvučavanju nekih tonskih visina, učenike je potrebno podsjetiti na pjesmu-model. Ozvučava se jedna po jedna logična melodijska cjelina, sve dok pjesma u cjelosti ne bude precizno otpjevana solmizacijom. U posljednjoj fazi rada slogovi solmizacije zamjenjuju se slogovima literarnog teksta, koji je učenicima već poznat, jer su u jednoj od prethodnih faza izgovorili ritmičku liniju pjesme koristeći se slogovima teksta.

U završnici, potrebno je skrenuti pažnju učenicima na lijepo i izražajno pjevanje, te voditi računa da se pjesma izvodi u odgovarajućem tempu i dinamici. Poželjno je da nastavnik izvodi klavirsku pratnju kako bi se povećao umjetnički dojam, učenici dobili odgovarajuću predstavu o vokalno-instrumentalnom izvođenju kompozicije, čime se podstiče i razvoj harmonskog sluha.

5.3. Melodijske vježbe

Nakon obrade određene grupe tonova, kao i pjesme čija je melodija sastavljena od naučenih tonova, stvoreni su uslovi da se može pristupiti izvođenju melodijskih vježbi. S obzirom na to da se učenici prvi put srijeću sa zadatkom ovakvog tipa, vježbe su koncipirane jednostavno. One u svojoj melodijskoj liniji uvijek donose melodijske pokrete koje su učenici upoznali pjevajući pjesmu. Sada je pravac obrnut: prepoznavanjem tonskih imena, povezivanjem pozicije u linijskom sistemu s tačno određenom tonskom visinom, učenik se osposobljava da ozvuči notni zapis. Dužina vježbi u skladu je s uzrastom učenika i vremenskim periodom pažnje koji u ovom uzrastu može da se očekuje. Naglašavamo da je najbitniji kvalitet izvođenja – stoga je akcenat na manjem broju vježbi koje će biti do detalja savladane, umjesto na velikom broju površno i netačno otpjevanih vježbi.

Melodijske vježbe potrebno je prvo pročitati parlato, uz obavezno taktiranje. Slijedi razgovor o načinu kretanja melodije, opažanje tonova i motiva, podsjećanje na početke pjesma-modela kao asocijacija na određene tonske visine. Tek nakon ovakve pripreme može se preći na pjevanje vježbe.

Precizno izvedena vježba može biti baza iz koje se dalje mogu raditi različite vježbe: memorisanje početka, kraja ili čitave vježbe, zapisivanje zapamćenog sadržaja u vidu diktata, sviranje vježbe na nekom melodijskom instrumentu, osmišljavanje ritmičke pratnje.

6. MUZIČKO-DIDAKTIČKE IGRE

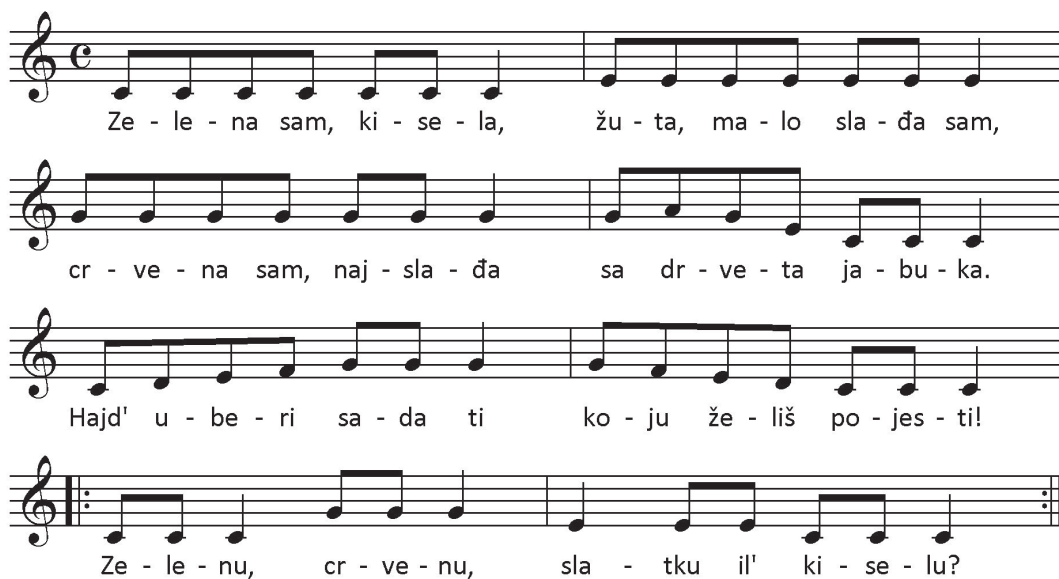
Kao i u toku prve školske godine, i u drugoj školskoj godini potrebno je iskoristiti igru kao jednu od osnovnih pokretačkih snaga u procesu učenja muzike. Zbog toga se i u udžbeniku za drugi razred nalazi nekoliko muzičkih igara. Njih je moguće igrati na različite načine, dodavanjem nekih elemenata učiniti ih složenijima, ili pojednostaviti ukoliko to zahtijeva specifičnost grupe djece s kojom nastavnik radi. U svakom slučaju, ne treba zaboraviti ni

igre koje su naučene u toku prve školske godine, a koje su opisane u udžbeniku Muzički koraci 1 i priručniku za nastavnike koji ga prati. Povezivanjem nekoliko važnih elemenata - kao što su pjevanje, sviranje, ritmički pokreti, slušanje i pamćenje - razvijaju se sve kategorije muzičkog sluha, osjećaj za muzički ritam, te motoričke sposobnosti djeteta.

MUZIČKA IGRA JABUKE

(autorke igre: V. Marković, A. Ćoso-Pamer; autorka teksta i muzike: A. Ćoso-Pamer)

Umjereno

Ze - le - na sam, ki - se - la, žu - ta, ma - lo sla - đa sam,
cr - ve - na sam, naj - sla - đa sa dr - ve - ta ja - bu - ka.
Hajd' u - be - ri sa - da ti ko - ju že - liš po - jes - ti!
Ze - le - nu, cr - ve - nu, sla - tku il' ki - se - lu?

*Zelena sam, kisela,
žuta, malo slađa sam,
crvena sam, najslađa,
sa drveta jabuka.
Hajd' uberi sada ti
koju želiš pojesti!
Zelenu, crvenu,
slatku il' kiselu?*

Za igru je potrebno izrezati od kartona ili čvršćeg papira po nekoliko jabuka u zelenoj, žutoj i crvenoj boji.

Opis igre:

Svi učenici zajedno pjevaju pjesmu, a kada se pjevanje završi, biraju koju jabuku najviše vole: zelenu, žutu ili crvenu. Grupišu se prema bojama – određena boja asocijacija je za određeni ton: DO (zelena), MI (žuta) ili SOL (crvena). Svaka grupa pjeva svoj ton, a zatim nastavnik pokretom pokazuje po dvije grupe koje pjevaju istovremeno. Tako nastaje dvoglas u svim mogućim kombinacijama ova tri tona. Nakon toga uvodi se i troglasno pjevanje: prvo pjevaju „zelene jabuke“, zatim se pridružuju „žute jabuke“, i na kraju „crvene jabuke“ – zvuči tonični kvintakord. Nastavnik pokretom pokazuje sljedeću kombinaciju, i tako dok se ne izvedu sve kombinacije.

Opet slijedi pjevanje pjesme kako bi učenici sada odabrali neku drugu boju jabuke, odnosno dobili nov ton. Tako će učenici biti u mogućnosti da izvode različite tonove toničnog kvintakorda.

Igra je veoma pogodna za razvoj melodijskog i harmonskog sluha.

MUZIČKA IGRA KOJA PTICA PJEVA

(autorke igre, teksta i muzike: A. Ćoso-Pamer, V. Marković)

Moderato

Ko - ja pti - ca pje - va, da li je to še - va?
I - li mož - da so - va? Sva - ko zna - ti mo - ra!

Koja ptica pjeva?

Da li je to ševa?

Ili možda sova?

Svako znati mora!

Opis igre:

Učenici se dijele u dvije grupe. Nastavnik odabere nekoliko instrumenata Orfovog instrumentarijuma koji predstavljaju određenu pticu: ševu, sovu, slavuja, djetlića (na primjer: ševa – motiv se svira na metalofonu, sova – blok-flauta, slavuj – trianogl, djetlić – drveni bubanj). Učenici treba da zapamte zvuk instrumenta kao zvučnu ilustraciju određene ptice.

Nakon zajedničkog pjevanja pjesme nastavnik svira na nekom instrumentu, a učenici nazmjernično, po jedan iz grupe, pogađaju koju su pticu čuli. Ako je odgovor netačan, učenik napušta grupu. Igra se završava kada jedna grupa ostane bez igrača,

Igru je moguće učiniti složenijom uvođenjem većeg broja ptica, odnosno instrumenata koji ih predstavljaju.

MUZIČKA IGRA ODSVIRAJ POSLJEDNJI TON

Ovom igrom razvija se aktivna pažnja i koncentracija učenika, te podstiče razvoj melodijskog sluha.

Svi učenici su poredani u kolonu. Kolona se kreće polagano po učionici, na čijem centralnom mjestu stoji metalofon. Nastavnik svira na klaviru ili pjeva poznatu pjesmu. Zaustavlja se na različitim mjestima, a učenik koji se u tom trenutku zatekao najbliže metalofonu treba da pogodi koji je bio posljednji ton koji je nastavnik otpjevao i da ga odsvira na metalofonu. Ukoliko pogriješi, ispada iz igre. Pobjednik je učenik koji posljednji ostane.

PLESNI KORACI UZ PJESMU TIHO DUVA

Nakon što su učenici naučili da tačno pjevaju pjesmu *Tiho duva*, poželjno je da uz nastavnikovu pomoć nauče da izvode karakteristične korake koji se izvode uz pjevanje ove pjesme. Nekoliko varijanti izvođenja ove igre detaljno je opisala Vida Matjan u svojoj knjizi *Igre i pjesme Dobrote i Škaljara*. Za potrebe praktične nastave u drugom razredu odabrana je varijanta koja zbog jednostavnosti najviše odgovara uzrastu učenika.

Ova stara, tradicionalna igra iz Boke igra se udvoje. Zato će nastavnik učenike podijeliti u parove (u slučaju da u odjeljenju ima više djevojčica, par mogu činiti i dvije djevojčice). Nastavnik će na jednom kraju učionice poredati djevojčice u nizu, a na drugom kraju učionice dječake. Djevojčice i dječaci kreću se jedni prema drugima laganim korakom (korak predstavlja jedinicu brojanja), pjevajući osam taktova pjesme. Kada stignu na svoja određena mjesta, parovi su okrenuti jedno prema drugom i drže se za ruke koje su ukrštene. Igrač desnom, a igračica lijevom nogom, naprave korak naprijed, dok su tijela neznatno nagnuta jedno prema drugom. Stoje mirno u mjestu dok rukama imitiraju blago talasanje mora, pjevajući narednih osam taktova („...i miljuška sinje more...“). Na kraju osmog takta igrač desnu nogu meko privuče lijevoj, dok igračica lijevu nogu privlači desnoj.

7. MUZIČKI INSTRUMENTI

U programu za drugi razred nije precizno definisano s kojim muzičkim instrumentima učenici treba da se upoznaju, već je sugerisano da to budu instrumenti koji se izučavaju u muzičkoj školi. Slična preporuka data je i u vezi s narodnim instrumentima. Stoga je naš izbor kao autorki pao na upoznavanje sljedećih muzičkih instrumenata: truba, harfa i timpan, te kaval i tamburica iz grupe narodnih instrumenata.

Upoznavanje s instrumentima vezano je, prije svega, za vizuelno prepoznavanje izgleda instrumenta i slušno prepoznavanje njegove zvučne boje. U udžbeniku je za svaki instrument data preporuka – koji zvučni primjer može poslužiti kao ilustracija – ali i sâm nastavnik, u skladu sa zvučnim primjerima kojima raspolaže, može odabrati odgovarajuće numere.

Učenike je moguće upoznati sa izgledom instrumenta na osnovu ilustracije u udžbeniku, ali je najbolje da gost na času bude stariji učenik koji svira odabrani instrument ili nastavnik tog instrumenta. Tako će učenici na neposredan način moći da opaze kako instrument izgleda, koja je njegova veličina, od čega je napravljen, kako se drži pri sviranju, te kakav je njegov ton. Izvođenje uživo na času različitih numera iz različitih muzičkih epoha i žanrova, doprinijeće boljem pamćenju zvučne boje instrumenta i njegovom lakšem prepoznavanju pri ponovnom slušanju.

Informacije o upoznatom instrumentu potrebno je ponavljati u toku cijele školske godine, slušati s učenicima različite zvučne primjere s ciljem da prepoznaju instrument, te se podsjećati i instrumenata koji su od ranije poznati.

Potrebno je znanja o muzičkim instrumentima stečena u toku prvog razreda stalno povezivati s novim znanjima. U tom smislu, potrebno je uočavati sličnosti i razlike između trube, flaute i kavala, zatim harfe, gitare i tamburice, te timpana i tapana. Takav pristup omogućiće da učenici već od ranog školskog uzrasta budu u stanju da uočavaju neke opšte zakonitosti kada su muzički instrumenti u pitanju.

8. SLUŠANJE MUZIKE

Učenici u drugom razredu već imaju iskustvo u slušanju muzike, te im stoga ova aktivnost ne predstavlja novinu. Kako bi učenici na osnovu sopstvenog doživljaja shvatili i razumjeli različite muzičke pojmove, potrebno je da slušaju odabrane odlomke iz muzičkih djela. Ti odlomci služe kao ilustracija određene pojave, te će učenici nakon slušanja biti u stanju da o određenoj pojavi ili pojmu razgovaraju, zapamte odlomak iz kompozicije i prepoznaju ga prilikom ponovnog slušanja. Iako je za svaku kompoziciju naveden naziv, kao i ime kompozitora, u radu s najmlađim uzrastom ne treba insistirati na pamćenju tih podataka. Nastavnik će nakon slušanja saopštiti naziv kompozicije i ime kompozitora, ali ne treba da insistira da to učenici i obavezno zapamte. Dužina odlomaka koji se slušaju ne treba da prelazi od 2,5 do 3 minuta ili da traje duže od 2,5 do 3 minuta, što je u skladu s periodom usmjerene pažnje svojstvenom učeniku ovog uzrasta. Naravno, ovo ne mora biti pravilo.

Ukoliko učenici sami iskažu povećano interesovanje da slušaju odabranu kompoziciju duže nego što je to nastavnik predvidio, treba im dopustiti.

Poželjno je da se jedna ista kompozicija sluša nekoliko puta u toku školske godine. Važno je da svako slušanje bude kvalitetno – u smislu pažnje i koncentracije koja prati slušanje, kao i doživljaja onoga što se sluša. Kod učenika je potrebno razvijati sposobnost koncentracije, a ne težiti ka što većem broju preslušanih kompozicija. U skladu s uzrastom učenika, potrebno je učenike pustiti da na različite načine odreaguju na muziku. Stoga, ne preporučujemo mirno sjedjenje u klupi za vrijeme slušanja, već naprotiv – zalažemo se za slušanje muzike koju će učenik pratiti svojim spontanim pokretom, bilo samo nekih djelova tijela (cupkanjem, njihanjem, pokretima ruke), bilo čitavim tijelom – igrom, plesom, koračanjem i slično. Ovakvim pristupom kod učenika se budi želja za ponovnim slušanjem određene kompozicije, oni postaju motivisani, te slušanje muzike postaje zabavno, što će omogućiti razvijanje ljubavi prema muzici i potrebe da se umjetnička muzika što više sluša.

Nastavnik mora pažljivo osmisliti sve aktivnosti u vezi sa slušanjem muzike. To znači da će prije svakog slušanja nastavnik skrenuti pažnju učenika u određenom pravcu, bilo da se radi o tempu, dinamici, slušnom prepoznavanju instrumenta, opažanju karaktera i raspoloženja koje kompozicija opisuje i sl. Važno je unaprijed postaviti zadatak učenicima na što treba da obrate pažnju. Svako slušanje ima svoj zadatak, da bi se nakon odslušanog odlomka razgovaralo o onome što se slušalo. Potrebno je napomenuti da u ovoj fazi muzičke nastave ne postoje tačni i pogrešni odgovori – nije, na primjer, važno da li je učenik prepoznao životinju koja se krije u nazivu kompozicije, bitna je emocija koju učenik ispoljava i njegov lični doživljaj. Uloga nastavnika je da ohrabruje razgovor o doživljaju kompozicije. Tako će se zajednički doći do određenih zaključaka koji predstavljaju polazište za kasnija uopštavanja i sistematizaciju.

Pored pokreta, koji je osnov za doživljaj muzike u ovom periodu, i u drugom razredu doživljaj nakon slušanja muzike može biti iskazan i likovno – bojom, linijom, crtežom. U tom smislu, povremeno je potrebno postavljati zadatak da se doživljaj muzike predstavi služeći se različitim sredstvima likovnog izraza. Ostvarujući korelaciju s drugim umjetničkim predmetom, doprinosimo razvoju kreativnosti i mašte kod naših učenika, a što su bitni preduslovi uspješnog učenja, ma o kojoj oblasti znanja da se radi.

ARANŽMANI ZA ORFOV INSTRUMENTARIJUM

Zajedničko muziciranje uz korišćenje Orfovih instrumenata jeste disciplina koja zasigurno podstiče najveću radost kod učenika na časovima solfeđa. Zato smo na kraju udžbenika osmislile dio s nekoliko aranžmana prethodno naučenih pjesama. U ovom udžbeniku zastupljen je podjednak broj aranžmana narodnih i autorskih pjesama. Vjerujemo da će predloženi primjeri podstaći i same nastavnike da u toku školske godine osmisle određen broj aranžmana, birajući pjesme koje se učenicima najviše dopadaju, a uzimajući u obzir i sposobnosti učenika s kojima rade. Svirajući predložene aranžmane, učenici će određenu pjesmu doživjeti na drugačiji, interesantniji način, još je više zavoljeti i – manje ili više svjesno – prihvatiti sve njene ritmičke i melodijske elemente. Smatramo da će ovakav pristup doprinijeti razvoju mašte, kreativnosti i samostalnog stvaranja učenika, pa će, uz brižljivo

nastavnikovo usmjeravanje, možda i sami uspjeti da osmisle dionice za instrumente koje koriste na času.

U predloženim aranžmanima zastupljen je veći broj instrumenata (4–6) u odnosu na aranžmane prikazane u priručniku za nastavnike koji prati udžbenik Muzički koraci 1 (3–4). Htjele smo postići blagu gradaciju u odnosu na aranžmane koje su učenici svirali u prvom razredu. Međutim, ni u ovom uzrastu dionice za ritmičke i melodijske instrumente Orfovog instrumentarijuma ne smiju biti previše složene. Nastavnik treba da vodi računa o sposobnostima učenika i da se njima prilagođava. Bez obzira na razred koji učenici pohađaju, nastavnik će odlučiti da li određeni aranžman da pojednostavi ili ga pak učini složenijim. Ukoliko škola ne raspolaže instrumentom predloženim u određenom aranžmanu, nastavnik će voditi računa da pronađe odgovarajuću zamjenu.

Radi postizanja čistije i sigurnije intonacije, u svakom aranžmanu dionica glasa povjerena je jednom melodijskom instrumentu s pločicama – metalofonu, zvončićima ili ksilofonu. Naravno da ovo nije jedino rješenje – dionica glasa može biti povjerena bilo kom drugom melodijskom instrumentu. Ukoliko se nastavnik potruži da svoje učenike nauči sviranju na frulici ili melodici, glavna melodijska linija zvučaće još ljepše i toplije, s prirodnom frazom i dinamikom koja se dobija uduvavanjem vazduha u pomenute instrumente. U tom slučaju ne bismo bili ograničeni zvukom koji nastaje udaranjem palice o pločice prethodno navedenih instrumenata. Treba imati na umu da bez obzira na sve prednosti melodijskih instrumenata s pločicama, postoje i njihovi određeni nedostaci – na njima je nemoguće izvesti frazu, a i u pogledu dinamike veoma su ograničeni.

U većini odabranih aranžmana javljaju se i po dva melodijska instrumenta, od kojih jedan donosi vodeću dionicu, dok je drugi prisutan kao harmonska pratnja, manje zahtjevna za izvođenje. U nekim primjerima zastupljena su dva istorodna melodijska instrumenta (napravljena od istog materijala – npr. zvončići i metalofon), a u nekim primjerima dva raznorodna (napravljena od različitih materijala – npr. metalofon i ksilofon). Međutim, slaganje tonskih boja instrumenata Orfovog instrumentarijuma ne treba da opterećuje nastavnike prilikom izrade aranžmana, jer ona u ovom sastavu nije najbitnija. Zapravo se najveća čar sviranja na Orfovom instrumentarijumu ogleda upravo u šarolikosti zvuka koju on sa sobom donosi, i kao takav psihološki najviše odgovara djeci. Instrumenti dječijeg orkestra su već tako odabrani da među njima postoji dovoljan sklad, pa se „može smatrati prihvatljivim bilo koja njihova kombinacija“ (Despić, 1974, 221).

Dionice pisane za ritmičke instrumente bez određene visine zvuka i dalje su prilično jednostavne: jedne daju pulsaciju jedinice brojanja, druge podjelu jedinice brojanja, neke iznose kompletan ritam koji prati melodiju i sl. Upotrebom ritmičkih instrumenata i uvježbavanjem samostalnih, zasebnih dionica, kao i spajanjem više različitih dionica, učenicima se omogućava lakše i brže prihvatanje svih elemenata ritma.

Primjena Orfovog instrumentarijuma u nastavi solfeđa čini djecu zadovoljnom i veoma radosnom, a poseban značaj ima zbog iskustava koje donosi sviranje na ovim instrumentima. Sviranje na instrumentima Orfovog instrumentarijuma doprinosi dinamičnijem času, savjesnom i odgovornom grupnom muziciranju, kao i trajnijem usvajanju znanja.

9. ZANIMLJIVI ZADACI

Kako bi usvajanje znanja predviđenih programom bilo što lakše i zanimljivije, u udžbeniku se nalazi određen broj zanimljivih zadataka. Radi se o ukrštenicama, lavirintima, pronalaganju skrivenih predmeta, muzičkoj matematici – različitim zadacima koji imaju za cilj da se kroz igru i zabavu učenici podsjetite određene materije i učvrste znanja. Ove aktivnosti moguće je raditi u toku časa, kao mali predah između drugih težih aktivnosti, ili na kraju časa, kao izvjesnu relaksaciju. Nadamo se da će predloženi zadaci poslužiti kao inspiracija nastavnicima da i sami osmisle slične zadatke.

NOTNI ZAPISI
PJESAMA

NARODNE PJESME

U ovom poglavlju nalaze se notni zapisi pjesama koje se obrađuju po sluhu, a koje su u udžbeniku predstavljene ilustracijom. Radi preglednosti pjesme su razdvojene u dvije grupe - narodne pjesme i umjetničke pjesme.

ĐEVOJKO, ĐEVOJKO

Allegro

(narodna iz Crne Gore)

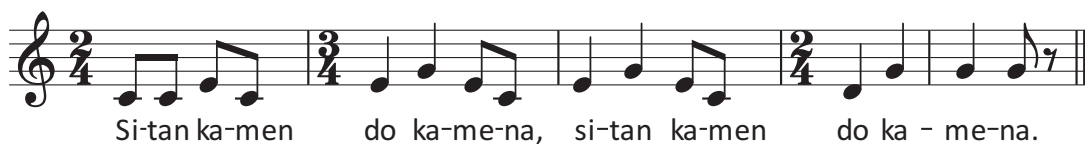
Đe - voj - ko, đe - voj - ko, zla - tna ja - bu - ko.
Đe - voj - ko, đe - voj - ko zla - tna ja - bu - ko.

*Đevojko, zlatna jabuko,
tako ti neba i zemlje,
i one naše ljubavi,
voliš li ikog do mene?
Tako mi neba i zemlje,
i one naše ljubavi,
ne volim nikog do tebe,
a od sad neću ni tebe.*

EJ, SITAN KAMEN

Moderato

(narodna iz Crne Gore)

Si-tan ka-men do ka-me-na, si-tan ka-men do ka - me-na.

*Ej, sitan kamen do kamena
đetelina do ramena,
gajtan trava do koljena.
U njoj pasu dva jelena.*

POKRAJ PEĆI

Moderato

(narodna iz Srbije)

Po-kraj pe - ćí ma - ca pre - la, do nje do - bra de - ca se - la,
pa joj ti - ho ša pu - ta - la: „Pre - di, pre - di, ma - co ma - la“.

*Pokraj peći maca prela,
Do nje dobra deca sela,
Pa joj tiho šaputala:
„Predi, predi, maco mala.*

*Mi ćemo tad platno tkati,
Platno našoj mami dati;
Mama će nam dobra biti,
I haljine nove šiti.*

*A kad tata dođe kući,
Haljine ćemo obući,
Tata će se veseliti,
Sve nas redom poljubiti.“*

U MILICE DUGE TREPAVICE

(narodna iz Srbije)

Brzo

U Mi-li-ce, u Mi-li-ce du-ge tre-pa-vi-ce, -vi-ce.

Pre-kri-le joj, pre-kri-le joj ru-men' ja-go-di-ce,

ja-go-di-ce, ja-go-di-ce i bi-je-lo li-ce.

*U Milice, u Milice, duge trepavice,
prekrile joj, prekrile joj rumen' jagodice,
jagodice, jagodice i bijelo lice.*

*Ja je gledah, ja je gledah, tri godine dana,
ne mogoh joj, ne mogoh joj oči sagledati,
crne oči, crne oči, na bijelo lice.*

*Već sakupih, već sakupih kolo đevojaka,
i u kolu, i u kolu Milicu đevojku,
ne bih li joj, ne bih li joj oči sagledao,
crne oči, crne oči, i bijelo lice.*

KIŠA PADA

(narodna iz Hrvatske)

Andante

*Kiša pada, trava raste,
gora zeleni.*

*U toj gori raste drvo
tanko, visoko.*

*Pod njim sjedi moja draga,
a ja pored nje.*

AVUŠA SADI VINOGRAD

(narodna iz Crne Gore)

Moderato

A - vu - ša, A - vu ša, ej, sa - di vi no-
grad, a-man, a man, A - vu - ša,
A - vu ša, ej, sa - di vi no - grad.

Avuša, Avuša, ej, sadi vinograd, aman, aman.

Sve golu lozu vinovu.

Navrani joj se vrani gavran.

Avuša babu poruči:

„Pošalji mi, babo, sokola!“

MOJ ZOGE

*Moj zoge, moj zoge,
A po vjen ne dasem-e
Un'jeljekin ta kam blje
Moj felanz' e maljit-e.*

*Moj zoge, moj zoge,
A po vjen ne dasem-e
Un' kepucet t'ikam blje
Moj felanz' e maljit-e.*

*Moj zoge, moj zoge,
A po vjen ne dasem-e
Un' ne dasem nuk po vi
Jam felanz' e maljit-e.*

MOJA PTIČICE

*Moja ptičice, moja ptičice,
hoćeš li se udati za mene?
Jelek sam ti kupio,
moja gorska jarebice.*

*Moja ptičice, moja ptičice,
hoćeš li se udati za mene?
Cipelice sam ti kupio,
moja gorska jarebice.*

*Moja ptičice, moja ptičice,
hoćeš li se udati za mene?
Ja na svadbu ne dolazim,
ja sam gorska jarebica.*

Prevod: Dimitrov Popović

S obzirom na to da udžbenik nije praćen CD-om sa tonskim zapisima svih pjesama predviđenih za obradu, upućujemo nastavnike da izvođenje ove pjesme pronađu i ,zajedno s učenicima, poslušaju na Jutjubu (*YouTube*), kako bi uz napisanu transkripciju i čuli izgovor, te bili sigurniji da će tekst pjesme učenici pravilno izgovarati i pjevati.

UMJETNIČKE PJESME

POZDRAVNA PJESMA

Moderato

(tekst i muzika: V. Marković)

E - vonas o-pet u na-šojško-li, u dru-štvu ko-je mu-zi-ku vo-li.

Po - ra-sli svi smo, tu ne-ma zbo-ra, čla-no-vi bi-će mo pra-vog ho-ra.

Pi-sa-ću no-te br-zo i la-ko, to i-pak,znaj-te, ne mo-že sva-ko.

O - ve ću go-di-ne svi-ra ti ja in-stru-ment pra - vi, ne - ka se zna!

Evo nas opet u našoj školi

u društvu koje muziku voli.

Porasli svi smo, tu nema zbora,

članovi bićemo pravog hora.

Ref.

Pisaću note brzo i lako,

to znajte, ipak, ne može svako.

Ove ću godine svirati ja

instrument pravi - neka se zna!

Volim da šetam, volim da plivam,

muziku slušam i pjesme pjevam.

Volim da vozim trotinet,

a sviđa mi se i klarinet.

Ref.

Pisaću note...

ČEKAMO DJEDA MRAZA

Moderato

(tekst i muzika: V. Marković)

Ma - li kon-cert spre-ma - mo, Dje - da Mra - za če - ka - mo.
Po - klo - ne će do - nije - ti i sa na - ma pje - va - ti.
Do - đi br - zo, Dje - da Mra - ze, nek' te vo - de bije - le sta - ze
do mu - zi - čke ško - le, gdje mu - zi - ku svi vo - le.

*Mali koncert spremamo,
Djeda Mraza čekamo.
Poklone će donijeti
i sa nama pjevati.*

*Mi smo dobri bili svi,
mnogo smo naučili.
Note znamo skoro sve
i pjesmice vesele.*

*Refren:
Dođi brzo, Djeda Mraze,
nek' te vode bijele staze,
do muzičke škole,
gdje muziku svi vole! (2 x)*

*Kad u školu dođeš ti,
mi ćemo ti svirati.
Neko klavir, neko bas -
požuri se ti kod nas!*

PROBUDILO SUNCE CVRČKA

Umjereno

(tekst: R. Arsić, muzika: V. Marković)

Pro-bu-di-lo sun-ce cvrč-ka, pa se cvrč-ak tra-vom brč-ka.

Sas-vim ti-ho al' se ču-je, no-vu pe-smu kom-po - nu-je.

*Probudilo sunce cvrčka
Pa se cvrčak travom brčka.*

*Sasvim tiho al'se čuje
Novu pesmu komponuje.*

*Ljubičica plava skače
Pa ga moli: „Pevaj jače!”*

*A cvrčak se smeška, šeće,
Srećan što je već proleće.*

ŠUŠTI BAMBUSOV LIST

(dječja pjesma iz Japana)

Moderato

mp Šu - šti, šu - šti bam - bu - sov list po - red mo - jeg pro - zo - ra,
La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la.

noć se ti - ho spu - šta na grad sa ne - bes - kih svo - do - va.
La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la.

p Svu da ti - ho po - či - nju već da se pa - le zve - zde sve,
La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la.

sve je mir - no, ču - ju se tek zvu - ci ne - žne pe - sme te.
La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la.

Šušti, šušti bambusov list

pored mojeg prozora.

Noć se tiho spušta na grad

sa nebeskih svodova.

Svuda tiho počinju već

da se pale zvijezde sve.

Sve je mirno, čuju se tek

zvuci nježne pjesme te.

U SUSRET MORU

Veselo

(tekst: St. Grgić, muzika: N. Vukomanović)

The musical score is written on five staves in a single system. It begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 7/8 time signature. The melody is simple and rhythmic, with lyrics written below the notes. The first staff starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The second staff continues the melody. The third staff begins with a forte (*f*) dynamic. The fourth and fifth staves complete the piece with a double bar line.

mf Sun-ce i ra - dost, pes-ma i mla - dost, zo - vu nas, vo - de,
na to-pli jug, na mor-skom va - lu, na top-lom ža - lu,
f bi - će kraj me - ne moj do-bar drug! Pes-mom iz va-go - na
i - li a - vi - o - na pro - bu - di - mo go - ru, kre - ni - mo ka mo - ru;
Ka-o ga-leb kri-la, ka-o bar-ka jed-ra ra - ši-ri-mo ru-ke, ra-zi-graj-mo ned-ra!

*Sunce i radost, pesma i mladost,
zovu nas, vode, na topli jug;
na morskom valu, na toplom žalu,
biće kraj mene moj dobar drug!*

*Pesmom iz vagona ili aviona
probudimo goru, krenimo ka moru;
kao galeb krila, kao barka jedra
raširimo ruke, razigravimo nedra!*

DODATAK

PRIPREME ZA ČASOVE PRAKTIČNE NASTAVE

Poštovane kolege/koleginice,

U dodatku koji je pred vama nalazi se pet priprema za časove praktične nastave. Kao primjere smo odabrale po jednu nastavnu jedinicu iz karakterističnih oblasti: obradu jedne tonske visine i odgovarajućeg notnog znaka, obradu $\frac{2}{4}$ takta, obradu pjesme po notnom tekstu, obradu melodijske vježbe, obradu muzičke igre. U ovom priručniku ne nalaze se pripreme za časove posvećene obradi nastavnih jedinica koje su identične onima opisanim u priručniku za prvi razred: obrada pjesme po sluhu, obrada instrumenta, slušanje muzike. Pripreme koje se nalaze u dodatku prvenstveno su namijenjene mlađim kolegama, koji su na početku svoje nastavničke karijere, te mogu predstavljati putokaz za osmišljavanje pojedinih časova. Naravno, pojedini koraci i aktivnosti mogu biti varirani na različite načine, što zavisi od kreativnosti, pedagoškog umijeća i mašte samog nastavnika.

PRIPREMA BR. 1

UPOZNAVANJE NOTNOG ZNAKA ZA TON E1

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 1

Na kraju učenja učenik će moći da upotrebljava osnovne pojmove muzičkog jezika (muzičke teorije).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- koristi simbole notnog pisma;
- prepozna notni znak za tonsku visinu e 1.

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 2

Na kraju učenja učenik će moći da pjeva/ izvodí pjesme (po sluhu i s notnog teksta) i brojalice.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- nakon slušanja tačno intonativno i ritmički precizno ponovi pjesmu;
- pjeva pjesmu koristeći elemente muzičkog jezika: tempo i dinamiku.

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 5

Na kraju učenja učenik će moći da zapiše notnim pismom (odslušane) ritmičke cjeline i apsolutne visine.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- zapiše odslušan ton e1 u violinskom ključu.

POJMOVI I SADRŽAJI

- *Milo mi je poljem pogledati* (narodna iz Crne Gore)
- *Mirko nemirko* (V. Marković)
- Linijski sistem
- Violinski ključ
- Solmizacija
- Abeceda

GLAVNI KORACI

1. Obnavljanje pjesama modela za postavku tona e1
2. Povezivanje solmizacionog imena tona s njegovom zvučnošću
3. Upoznavanje s abecednim imenom tona
4. Upoznavanje s grafičkim znakom i pozicijom u linijskom sistemu kojim se bilježi ton e1. (Prilikom upoznavanja s pozicijom note u linijskom sistemu, u ovoj fazi nastave note se bilježe kao cijele, ali se učenicima ne saopštava da je to cijela nota, niti koliko ona traje. Cilj je da učenici povežu poziciju tona – prvu liniju linijskog sistema – s njegovim imenom i visinom, a trajanja će se obrađivati nešto kasnije, posebnim metodskim postupkom.)
5. Uvježbavanje pisanja note e1 i bojenje note odgovarajućom bojom

AKTIVNOSTI

Učenici:

- upjevavaju se prikladnim vokalizama
- pjevaju ranije naučene pjesme-modela za postavku tona e1 – utvrđivanje
- povezuju početnu tonsku visinu pjesme sa solmizacionim imenom tona
- uz nastavnikovu pomoć upoznaju se s abecednim imenom tona
- uvježbavaju pisanje note na prvoj liniji linijskog sistema u violinskom ključu i povezuju sa solmizacionim i abecednim imenom tona, te boje odgovarajućom bojom.

PRIPREMA BR. 2

OBRADA 2/4 TAKTA

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 1

Na kraju učenja učenik će moći da upotrebljava osnovne pojmove muzičkog jezika (muzičke teorije).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- koristi simbole notnog pisma;
- prepozna različita notna trajanja.

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 2

Na kraju učenja učenik će moći da pjeva/izvodi pjesme (po sluhu i s notnog teksta) i brojalice.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- nakon slušanja ritmički precizno ponovi brojalicu;
- izvodi brojalicu koristeći notni zapis (prepoznaje notna trajanja);
- izvodi brojalicu koristeći elemente muzičkog jezika: tempo;
- prepozna otkucaj/puls u brojalici i izvede ga na ritmičkim instrumentima Orfovog instrumentarijuma ili koristeći tijelo (kucanje, koračanje, tapšanje i sl.).

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 4

Na kraju učenja učenik će moći da tačno ritmički demonstrira ritmičku vježbu koristeći notni tekst.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- tačno izvodi različite notne vrijednosti u ritmičkoj vježbi;
- prepozna prosti dvodjelni 2/4 takt;
- prepozna puls/otkucaj u ritmičkoj vježbi i izrazi ga kucanjem ili tapšanjem;
- pravilno otkuca i izvede parlatom (jednostavne) ritmičke vježbe u violinskom ključu;
- izvede ritmičku vježbu na ritmičkim instrumentima Orfovog instrumentarijuma.

POJMOVI I SADRŽAJI

- Brojalica *Teško zvono*
- Takt, taktica, dupla taktica
- $\frac{2}{4}$ takt
- Brojanje $\frac{2}{4}$ takta
- Taktiranje $\frac{2}{4}$ takta
- Ritmička vježba

GLAVNI KORACI

1. Slušanje muzike u dvodjelnom taktu, koračanje uz slušanje muzike, brojanje uz slušanje
2. Učenje brojalice po sluhu
3. Koračanje uz izgovaranje slogova brojalice
4. Povezivanje slogova s brojanjem, uočavanje naglašenih i nenaglašenih slogova
5. Povezivanje izgovorenih trajanja s notnim zapisom brojalice
6. Izvođenje zaključka o taktu, taktici, duploj taktici, oznaci za takt, brojanju takta
7. Usvajanje pokreta pri taktiranju

AKTIVNOSTI

Učenici:

- slušaju odgovarajući zvučni primjer, koračaju uz muziku, broje uz muziku
- uče brojalicu po sluhu
- upoznaju se s notnim zapisom brojalice
- uočavaju što je takt, taktica i dupla taktica; kako se takt obilježava, kako se broji
- izvode brojalicu uz taktiranje
- izvode ritmičku liniju brojalice na nekom ritmičkom instrumentu Orfovog instrumentarijuma.

PRIPREMA BR. 3

OBRADA PJESME *SADIH JELU U PLANINU* PO NOTNOM TEKSTU

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 1

Na kraju učenja učenik će moći da upotrebljava osnovne pojmove muzičkog jezika (muzičke teorije).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- koristi simbole notnog pisma;
- prepozna poziciju note u violinskom ključu kao oznake za tonske visine u rasponu od c1 do f1;
- prepozna različita notna trajanja;
- prepozna pojmove muzičkog jezika: tempo.

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 2

Na kraju učenja učenik će moći da pjeva/izvodi pjesme (po sluhu i s notnog teksta) i brojalice.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- oblikuje pjevački glas i prepoznaje kretanje glasa pomoću zapisanih notnih visina (naviše-naniže);
- pjeva pjesmu koristeći notni zapis (prepoznaje notne visine i notna trajanja);
- pjeva pjesmu u naznačenom tempu
- prepozna otkucaj/puls u pjesmi i izvede ga na ritmičkim instrumentima Orfovog instrumentarijuma ili koristeći tijelo (kucanje, koračanje, tapšanje, i sl.).

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 7

Na kraju učenja učenik će moći da pjeva/izvodi pjesme (po sluhu i s notnog teksta) i brojalice.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- svira pjesme na melodijskim instrumentima Orfovog instrumentarija koristeći notni zapis;
- svira u grupi pjesme na melodijskim instrumentima Orfovog instrumentarijuma.

POJMOVI I SADRŽAJI

- Linijski sistem
- Violinski ključ
- Note po visini: c1, d1, e1, i f1
- Note po trajanju: četvrtina, osmina
- Pauze: osmina pauze
- Prima i sekunda volta
- Takt
- Taktiranje
- *Sadih jelu u planinu* (narodna iz Crne Gore)

GLAVNI KORACI

1. Upjevavanje
2. Razgovor o notnom tekstu: prepoznavanje vrste takta, notnih vrijednosti, tonskih imena, tonskih visina, tempa
3. Izvođenje ritmičke linije parlatom uz taktiranje
4. Izvođenje ritmičke linije slogovima teksta pjesme uz taktiranje
5. Intoniranje tonskih visina od kojih je sastavljena melodija pjesme
6. Pjevanje pjesme solmizacijom
7. Pjevanje pjesme s tekstom
8. Sviranje pjesme na metalofonu

AKTIVNOSTI

Učenici:

- upjevavaju se prikladnim vokalizama
- razgovaraju o notnom tekstu pjesme
- izvode ritmičku liniju pjesme parlatom
- izvode ritmičku liniju koristeći slogove teksta pjesme
- povezuju tonske visine koje čine melodiju pjesme s tonskim imenima MI, RE, FA, DO
- uz nastavnikovu pomoć ozvučavaju notni zapis pjesme
- pjevaju pjesmu solmizacijom
- pjevaju pjesmu s tekstom
- sviraju pjesmu na metalofonu.

PRIPREMA BR. 4

OBRADA MELODIJSKE VJEŽBE

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 1

Na kraju učenja učenik će moći da upotrebljava osnovne pojmove muzičkog jezika (muzičke teorije).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- koristi simbole notnog pisma;
- prepozna notne visine u violinskom ključu;
- prepozna različita notna trajanja;
- prepozna pojmove muzičkog jezika: tempo i dinamika.

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 3

Na kraju učenja učenik će moći da tačno intonativno otpjeva melodijske primjere (C-dur) koristeći notni tekst.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- pjeva melodijske primjere u C-duru;
- imenuje i tačno intonativno otpjeva notne visine koje se koriste u notnom zapisu melodijskog primjera (u violinskom ključu opseg od c1 do c2);
- tačno ritmički izvede notne vrijednosti i figure koje se nalaze u notnom zapisu melodijske vježbe (cijela nota, polovina, polovina sa tačkom, četvrtina, četvrtina sa tačkom, osmina, njihove pauze, ligatura, sinkopa);
- prepozna prosti dvodjelni i trodjelni takt (2/4 i 3/4) i složeni (4/4) takt;
- prepozna puls/otkucaj u melodijskom primjeru i izrazi ga kucanjem ili tapšanjem;
- izvede melodijski primjer na melodijskim instrumentima Orfovog instrumentarijuma.

POJMOVI I SADRŽAJI

- Takt i notne vrijednosti
- Tonska imena
- Tonske visine
- Melodijska vježba

GLAVNI KORACI

1. Upjevavanje prikladnim vokalizama, ranije naučenom pjesmom, kratkim motivima s kojima će se kasnije učenici sresti u toku melodijske vježbe
2. Analiza notnog teksta: vrsta takta, brojanje i taktiranje; notne vrijednosti; tempo; note po visini
3. Izvođenje vježbe parlatom
4. Ozvučavanje tonskih visina od kojih je sastavljena melodija
5. Intoniranje vježbe

AKTIVNOSTI

Učenici:

- upjevavaju prikladne vokalizme, ranije naučene pjesme, kratkim motivima s kojima će se kasnije sresti u toku melodijske vježbe
- analiziraju notni tekst: vrsta takta, brojanje i taktiranje; notne vrijednosti; tempo; note po visini
- izvode vježbu parlato
- vokalno ozvučavaju tonske visine od kojih je sastavljena melodija
- intoniraju vježbu.

PRIPREMA BR. 5

OBRADA MUZIČKE IGRE *JABUKE*

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 2

Na kraju učenja učenik će moći da pjeva/ izvodi pjesme (po sluhu i s notnog teksta) i brojalice.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- nakon slušanja tačno intonativno i ritmički precizno ponovi pjesmu;
- oblikuje pjevački glas i prepoznaje kretanje glasa pomoću zapisanih notnih visina (naviše-naniže);
- pjeva pjesmu koristeći notni zapis (prepoznaje notne visine i notna trajanja);
- pjeva pjesmu koristeći elemente muzičkog jezika: tempo i dinamiku.

OBRAZOVNO- -VASPITNI ISHOD 5

Na kraju učenja učenik će moći da zapiše notnim pismom (odslušane) ritmičke cjeline i apsolutne visine.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- zapiše odslušane tonske visine c1, e1 i g1.

POJMOVI I SADRŽAJI

- Pjesma *Jabuke* (A. Ćoso-Pamer)
- Sazvučja unutar toničnog kvintakorda
- Dvoglas
- Troglas

GLAVNI KORACI

1. Učenje pjesme
2. Povezivanje boje s odgovarajućim tonskim imenom i visinom
3. Intoniranje tonskih visina: DO, MI i SOL
4. Dvoglasno pjevanje
5. Troglasno pjevanje

AKTIVNOSTI

Učenici:

- pjevaju pjesmu *Jabuke*
- biraju jabuku određene boje i pjevaju odgovarajući ton
- po nastavnikovoj sugestiji pjevaju dvoglasno
- po nastavnikovoj sugestiji pjevaju troglasno.

LITERATURA

1. Adamić, T. (1972): *Solfeggio za muzičke škole*. Zagreb: Muzička naklada – Zagreb
2. Ćoso, A. (2013): *Orfov instrumentarijum – značaj, uloga i primjena u savremenoj početnoj nastavi solfeđa*. Cetinje: Muzička akademija, magistarski rad (mentor: mr Vedrana Marković)
3. Despić, D. (1974): *Dvoglas*. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu
4. Despić, D. (2002): *Muzički instrumenti*. Beograd; Univerzitet umetnosti u Beogradu
5. Drobni, I. (2008): *Metodičke osnove vokalno-instrumentalne nastave*. Beograd: Zavod za udžbenike
6. Jerkov, S. (2013): *Muzičko nasljeđe i muzikalnost Crnogoraca*. Podgorica: Pobjeda a. d.
7. Marjanović, Z. (2005): *Narodna muzika Grbalja*. Novi Sad: Društvo za obnovu manastira Podlastva Grbalj, Boka Kotorska; Podgorica: Institut za muzikologiju i etnomuzikologiju Crne Gore
8. Marjanović, Z. (2002): *Narodne pesme Crne Gore po tonskim zapisima i odabranim beleškama iz dnevnika Nikole Hercigonje*. Podgorica: Institut za muzikologiju i etnomuzikologiju Crne Gore
9. Marjanović-Krstić, Z. (1998): *Vokalna muzička tradicija Boke Kotorske*. Podgorica: Udruženje kompozitora Crne Gore
10. Marković, V., Ćoso-Pamer, A. (2016): *Muzički koraci 1*, priručnik za nastavnike za prvi razred osnovne muzičke škole. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica
11. Marković, V., Ćoso-Pamer, A. (2016): *Muzički koraci 1*, udžbenik za prvi razred osnovne muzičke škole. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica
12. Matjan, V. (1984): *Igre i pjesme Dobrote i Škaljara*. Cetinje: Obod
13. Matjan, V., Milošević, M.: *Muzička početnica*. Rukopis. Arhiv grada Kotora
14. Orff, C., Keetman, G. (1954): *Music für kinder*. London: Schott & Co. Ltd.; New York: Schott Music Corp.
15. Radičeva, D. (2000): *Metodika komplementarne nastave solfeđa i teorije muzike*. Cetinje: Univerzitet Crne Gore, Muzička akademija; Novi Sad: Univerzitet, Akademija umetnosti
16. *Solfeđo sa teorijom muzike – II razred* (2009): Nastavni program za drugi razred

reformisane muzičke škole. Podgorica: Zavod za školstvo

17. Vasiljević, M. A. (1965): *Narodne melodije Crne Gore*. Beograd: Muzikološki institut; Beograd: Naučno delo
18. Vasiljević, M. Z. (2000): *Metodika muzičke pismenosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
19. Vasiljević, M. Z. (2003): *Muzički bukvar*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva